

Plukovník doc. Ing. Jaroslav Kolář, CSc.

plukovník doc. Ing. František Kořístek, CSc.

plukovník Ing. Karel Bureš

METODIKA PRÁCE ŠTÁBU A PROSTŘEDKY AUTOMATIZACE

Rozkaz ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1985—1986 stanoví opatření k dalšímu uplatňování výpočetní techniky i prostředků automatizace v práci velitelů a štábů. Současně vytyčuje požadavky na další zkvalitňování rozhodovacích procesů ve spojení s metodikou práce.

Vývoj výpočetní techniky i prostředků automatizace a jejich zavádění do praxe velení vojskům vstupuje v současné době do kvalitativně nového období svého rozvoje, tj. etapy komplexní automatizace velení a řízení. To vyžaduje kromě jiného, úpravu metodik práce velitele a štábu v poli a předpokládá širší využívání výpočetní techniky i prostředků automatizace v mírové činnosti.

Reálné podmínky ve štábech svazů umožňují zavádět do vlastní práce a působnosti podřízených značné množství osvědčených prvků řízení z přípravy operace (boje). Jejich propracovanost je zpravidla na vysokém stupni a připouští tvůrčí aplikaci v práci velitelů i štábů již v míru. Dokazuje to např. každý proces velení, tj. sběr, rozpracování a doručení informací, vědecké předvídání, rozhodování, plánování, organizování, operativní velení a kontrola. Tyto prvky organizovaně vcházejí do metodiky práce a společně s principy i metodami velení zabezpečují požadovanou kvalitu a efektivnost jako cílevědomé činnosti velitelů a štábů v operaci (boji). Z hlediska metodiky práce velitele a

štábu je proto zapotřebí základní předpoklad vidět již v časových rozpočtech, vydávaných pokynech k práci orgánů velení a v přijímání zámyslu na plnění úkolů vcelku. Každý z těchto prvků může vytvářet hlavní podmínky pro další zkvalitňování řídicí a organizátorské práce velitelů i štábů.

K prohloubení vědeckosti řízení může přispět zámysl využití počítačů, které umožní štábům: vést přehled o bojeschopnosti vojsk, aktualizovat bojové rozdělení velitelství a štábu svazu, zvýšit úroveň a realnost plánování práce funkcionářů a složek, zpracovávat plány bojové a politické přípravy (rozpočet hodin, využití učebně výcvikové základny, evidence výsledků atd.), připravovat výpočty pro zpracovatelské skupiny cvičení, poskytovat operativní informace hlavním funkcionářům, vést statistiku mimořádných událostí, mít přehled o kázeňské praxi, řídit cílevědomou, účinnou a efektivní kontrolní činnost, organizovat výcvik i školení uživatelů.

Ke zkvalitnění a zefektivnění práce může přispět širší uplatnění již praxí ověřených projektů „**Plánování orgány svazů**“ (projekt 71001). Ten zabezpečuje přípravu (zpracování): titulního listu pro dvouměsíční plán, programu velitelské přípravy (včetně textové části), opisu dvouměsíčního plánu (včetně grafického vyjádření), výpočtu kalendáře a histogramu zatížení štábu po dnech, výtahu plánu pro vybrané funkcionáře (řazení úkolů podle dat nebo podle úkolů prokládané volnými řádky), výtahu plánu pro složky nebo funkcionáře (řazení úkolů podle dat či úkolů bez prokládání volnými řádky), histogramu zatížení po dnech, zatěžovacích histogramů a volných formulářů pro plánování dalších operativních úkolů.

Pomocí výpočetní techniky po upřesnění perspektivních úkolů dochází tak ke kvalitně zpracovanému plánu a jsou získány časové rezervy pro jiné pracovní oblasti orgánů velení. Přímou využití a aplikace spočívá v rozšíření „prostoru“ pro konkrétní duševní práci a omezení běžné rutinní činnosti orgánů velení. Podřízené stupně velení mohou obdržet správný přehled o obsahu a hlavní náplni jejich řídicí práce.

Ministr národní obrany vyslovil výhrady také ke **kontrolní činnosti**. Vytýkal stav, při kterém kontrolní orgány dostatečně nepronikají do systému práce podřízených. Stanovil, aby při zdokonalování řídicí a organizátorské práce s větší náročností a důsledností docházelo k analyzování úrovně plnění funkčních povinností. Funkce kontroly je proto v činnosti štábů i nadále nezastupitelná. Její poznávací, zevšeobecňující, nápravná a výchovná funkce vyžaduje zlepšování systému organizace, na který může kladně působit např. „Centrální evidence kontrolní činnosti“, jež je pomocí výpočetní techniky stále více uplatňována u svazů (projekt 71101 a 71150). Projekty umožňují vyhodnocení kontrol u jednotlivých útvarů, svazků nebo celého svazu. Po zpracování vstupních údajů počítačem je možné tisknout a využít tyto výstupní sestavy: přehled vybraných útvarů podle odborné nebo velitelské podřízenosti a o uskutečněných závěrečných a komplexních kontrolách (včetně jejich vyhodnocení), informace o konkrétním stavu útvaru i o vybraných nebo o všech útvarcích (po svazcích či v celém svazu), informace o celkovém počtu kontrol podle formy kontroly atd.

Perspektivně by mělo docházet k rozšíření použitelnosti výpočetní techniky a prostředků automatizace v **každodenní práci štábů svazů**. Automatizace procesů velení by měla směřovat ke zkrácení doby přenosu (doručení) informa-

ce uvnitř štábu, ve směru k podřízeným i nadřízeným k zabezpečení rychlého zpracování informací a jejich zobrazení na pracovištích funkcionářů.

Problematika uplatňování této techniky a prostředků v práci orgánů velení svazů se stává nanejvýš aktuální. Vyžaduje úzké propojení již v mírové práci na pevně stanovenou, reálnou metodiku práce velitele a štábu, která zásadně může zlepšit stav plnění funkčních povinností.

Kvalitativní skok v procesu přerůstání mírového systému velení (orgánů velení, pracovišť štábů svazů, spojovací soustavy, výpočetní techniky a prostředků automatizace) v automatizovaný systém velení a řízení bude pravděpodobně doprovázen:

- výraznou závislostí, nepřetržitostí, pružností a operativností velení na funkci techniky pro přenos, zpracování, ukládání a zobrazení informací,

- vytvářením kvalitativně nové metodiky práce (metodického přístupu), která pojme štáb jako smíšený systém lidí a strojů, jenž vyžaduje zásadní změny v součinnostních vztazích mezi veliteli a ostatními orgány velení,

- kvalitativně novým technickým vybavením pracovišť štábu svazu zejména operačního oddělení, oddělení druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb, která budou ve srovnání s dnešním stavem poskytovat dokonalejší technické možnosti, ale současně vytvářet podmínky k intenzivnější tvořivé práci ve prospěch podřízených vojsk.

Tato změna si vynutí a současně umožní:

- efektivnější využívání pracovní doby omezením osobního styku k řešení méně závažných otázek a jeho nahrazením kontaktem s využitím technických prostředků,

- osobní komunikaci hlavních funkcionářů a dalších pracovníků s výpočetní technikou nebo prostředky automatizace,

- rychlejší a progresivnější uskutečňování analýz po výběru dostupných informací k bezprostřednímu přijetí reálných závěrů při zabezpečení vědecké organizace řídicí práce,

- věnovat zvýšenou pozornost přípravě štábů jako pracovních kolektivů i jednotlivých vedoucích funkcionářů.

Dalším závažným problémem je **příprava cvičení**. Cílem operačně taktických cvičení je obvykle bojové (operační) stmelení svazků (svazů) všech druhů a zvýšení jejich bojové (operační) pohotovosti k plnění úkolů. Současně v průběhu těchto cvičení ověřujeme a upřesňujeme nejdůležitější otázky vojenské vědy, určujeme metody přípravy vojsk a štábů k vedení bojové činnosti na počátku i v průběhu války, jsou rozpracovány způsoby efektivního použití zbraní i bojové techniky ke zničení protivníka a k vedení bojové činnosti ve vysokém tempu, do velké hloubky apod.

K řešení tak důležité problematiky musí do popředí vystupovat jak výpočetní technika, tak i prostředky automatizace. Jejich využití může maximálně pomoci v přijímání odůvodněných kalkulací, závěrů, předpovědí i rozhodnutí.

Vzhledem k postupnému přechodu svazků na polní automatizovaný systém velení vojskům taktického stupně (PASUV), který se bude uskutečňovat v příštích 10—15 letech, dojde k novým kvalitativním požadavkům na zpracovatele, mezi které patří:

— forma, obsah a způsob předávaných informací, hlášení, zpráv, signálů, předběžných nařízení, předběžných bojových nařízení a rozkazů (bojových nařízení),

— stanovení přenosu, zpracování, zobrazení a dokumentování informací,

— postupná příprava tabulek, formulářů, formalizovaných bojových dokumentů.

Prostředkem pro metodický přístup velitele a štábu svazu k přípravě operačně taktického cvičení by měly být logickomatematické modely, podklady zkušených, nejlépe připravených důstojníků a výpočetní technika všeho druhu. Praxe potvrzuje, že k urychlení výpočtů a zvýšení počtu zkoumaných variant je možné s úspěchem využít heuristických metod. Přitom je vhodné za výchozí údaje považovat pravděpodobnostní předpoklady nebo rozhodnutí velitelů, založené na zkušenostech z práce, ve spojení s výsledky operačně taktických propočtů všeho druhu.

Výpočetní technika dovoluje postup i k „omezenému modelování“ předpokládáné bojové činnosti (boje). Hlavními složkami takového „matematického“ modelu boje mohou být soubory: údajů o útvech (jednotkách) vlastních i nepřátelských a jejich rozmístění, počítačových algoritmů a norem, které vyplývají z vojenských řádů, předpisů apod.

Tyto soubory umožňují zpracovatelům cvičení simulovat boj, vést údery, palbu, organizovat manévry na bojišti, přemísťování a zásobování vojsk. Zpracovatelé mohou k odůvodnění přijímaných záměrů modelovat poměr sil, který nejúčinněji zasahuje do obsahu rozhodnutí. Zpracovaný projekt ZVO např. poskytuje rychlou orientaci s důrazem na kvantitativní a kvalitativní poměry sil, pravděpodobnost úspěchu, možné ztráty a celkový poměr sil. Podkladem pro tento projekt jsou vstupní údaje — šířky pásma, čas, síly a prostředky vlastních vojsk a vojsk nepřítele. Model poměru sil při přípravě cvičení — viz **tabulku**. Pokud je postačující, může být vytištěn „úplný“ poměr sil a hodnoty k dané situaci ve všech požadovaných ukazatelích.

Zvýšené požadavky na přípravu štábů i vojsk objektivně působí na tvůrčí uplatňování výpočetní techniky a prostředků automatizace při přípravě i v průběhu řízení cvičení s vojsky (operačně taktické propočty bojových možností, pravděpodobných ztrát, týlového nebo speciálně technického zabezpečení apod.).

Nejdůležitější podmínkou úspěšného plnění všech úkolů v oblasti velení, včetně funkčních povinností ve složitých podmínkách operační situace a stále pohotovosti orgánů velení, je přijatá **metodika práce velitele a štábu**. K jejímu plnění jsou orgány velení sladovány a připravovány již v míru podle předpokládaného charakteru úkolů a podmínek při jejich řešení v průběhu operací.

Metodiku práce velitele a štábu je nutné chápat jako souhrn nejučelnějších pracovních (metodických) postupů velitele i štábu v procesu velení. Pracovní nebo metodický postup vyjadřuje organizační závaznou normu, která stanoví, kdo, kdy a jaká opatření uskuteční a jaké podklady, údaje, kalkulace, propočty předloží veliteli k přijetí odůvodněného rozhodnutí, tj. vyjadřuje jak bude rozhodnutí velitele zpracováno a kdy jednotlivé práce i kým budou plněny.

Proto hlavní úloha v automatizovaných systémech velení při efektivním využívání výpočetní techniky bude nadále spočívat na funkcionářích vševojsko-

K čj.:

T A J N Ě

POČET LISTŮ:

POČET VÝTISKŮ:

POMĚR SIL:

ČAS:

SESTAVU VYTISKŮ:

ŠÍŘKA PÁSMA:

NEPŘÍTEL:

VLASTNÍ:

LEGENDA:

CELKOVÉ PŘEHLEDY POMĚRU SIL				
	VEDENÁ BOJOVÁ ČINNOST			
	OBRANA		ÚTOK	
	NEP	VLA	NEP	VLA
KVANTITATIVNÍ POMĚRY				
KVALITATIVNÍ POMĚRY				
PRAVDĚPODOBNOST ÚSPĚCHU				
PRAVDĚPODOBNÉ ZTRÁTY				

CELKOVÝ POMĚR SIL NEP : VLA =

vého štábu, kteří uplatňují vliv na sladování práce štábu, oddělení správ druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb. Tím reálně usměrňují činnosti podřízených vojsk a štábů součinnostních vojsk.

Metodika práce velitele a štábu svazu vychází z obecných povinností funkcí onářů, z postupů práce stanovených řády a předpisy a také ze stupně připravenosti lidí. Kromě toho musí plně respektovat základní časové údaje metodik nadřízeného stupně velení, stanovený informační tok atd.

Realizace obsahu činností uvedených v metodice práce závisí na zvládnutí způsobů velení příslušníky odpovědných orgánů. Ty se prosazují především do práce velitele a štábu v procesu přípravy i organizace operace. To proto, že metodikou velení rozumíme souhrn pravidel, která regulují praktickou činnost velitele i štábu a zabezpečují cílevědomý a uspořádaný charakter práce.

Způsoby velení vojskům v postupu práce vystupují ve dvou podobách, tj. jako metody přímého působení a realizační způsoby organizace operace. První zahrnují morální, právní a organizační působení a druhé sběr, zobecnění a analýzu informací, ujasnění úkolů i hodnocení situace, předvídání a přípravy rozhodnutí, plánování, určování úkolů, organizace součinnosti apod. Metodika práce velitele a štábu působí přes tyto metody na plnění funkčních povinností v procesech velení a ty opět mají logickou návaznost na úkoly a dané činnosti velitele i štábu svazu.

Do realizace forem velení v činnosti velitele a štábu svazu budou v současném období stále aktivněji vstupovat prostředky automatizace. Automatizovaný systém velení a řízení (ASVR) je komplex vzájemně spojených orgánů velení, zdrojů informací, automatizovaných spojovacích kanálů, počítačů a různých technických prostředků.

Orgány velení jsou začleněny do ASVŘ v souladu s přijatou strukturou velení vojskům v operační a taktické složce daného druhu vojsk a v závislosti na celkovém jeho určení a funkčních povinnostech pracovníků.

• Počítače vytvářejí středisko automatizovaného systému, který slouží k transformaci informací na základě příslušných algoritmů a programů a k výdeji důležitých informací na pracoviště funkcionářů orgánů velení, stejně jako v polním automatizovaném systému velení vojskům taktického stupně.

Z hlediska metodiky práce velitele a štábu jedním ze základních úkolů velení při plánování a v průběhu vedení operací je včasné **zpracování** bojových dokumentů, jejich **doručení** vojskům a zabezpečení informovanosti uvnitř štábu, všech míst velení nadřízeného i podřízených.

K zrychlení práce je využívána formalizovaná bojová dokumentace (FBD), kterou pak přepisujeme na stroji jako spis pro převoz kurýrem nebo ji přepřepisujeme a odesíláme šifrovkou (případně telegrafním ZAS).

Současná převozná výpočetní technika, propojená prostředky polní spojovací soustavy svazu, umožňuje tyto úkoly řešit komplexně, přesně a utajeně.

Sít počítačů a terminálů zajišťuje přenos dokumentů z kteréhokoli terminálu na jiný — tedy z pracoviště na pracoviště jak uvnitř místa velení, tak mezi jednotlivými místy. U terminálu se spřaženou tiskárnou lze automaticky dokument vytisknout.

K využití technických možností utajeného mezipočítačového přenosu dat i textových informací byla vypracována a pro počítač přizpůsobena řada formalizovaných dokumentů. Navrhovaná racionalizace plně respektuje metodiku práce velitele a štábu.

Kontrola a schvalování dokumentu jsou zabezpečeny jak zobrazením na obrazovce, tak na výstupu ze zvolené tiskárny. Schválený dokument lze poskytnout všem nebo jen určeným pracovním štábům na určených místech velení. Před jeho odesláním je nutné přiřadit stupeň pilnosti a adresy, které určí komu a kam bude odeslán. Dále je uložen do paměti počítačů (na určených místech velení) a až do jeho zrušení můžeme vyvolávat a přenos opakovat.

Mezipočítačový přenos má stejnou hodnotu utajení jako šifrovky. Únik informací vyzařováním terminálů a kabelových rozvodů, kterému se zatím neumíme účinně bránit, je měřitelný pouze do vzdálenosti 30 metrů. Při umístění ter-

minálu na místě velení je to vzdálenost zanedbatelná. Navíc je vyzařování sníženo pouhým umístěním terminálu do kovové karosérie skříňového vozidla.

V současném období nemůžeme počítat s tím, že prostředky automatizace zabezpečí všechny informační toky. Vznikají proto **nové požadavky a úkoly**; nejdůležitější z nich budou plnit uživatelé — štáby svazů, a to zejména dokončení výběru a tvorby formulářů formalizovaných bojových dokumentů, zkvalitnění vycvičenosti obsluh terminálů a jejich zastupitelnosti, dokončení zabudování terminálů do štábních pracovišť, organizování zvláštních dílčích nácviků ve vyplňování formulářů, nejlépe vždy před štábními nácviky.

Rozhodující a nezastupitelnou úlohu i zde mají velitelé a hlavní funkcionáři, kteří by měli osobně ovlivňovat obsah formulářů ihned při jejich tvorbě, aby navržený způsob umožnil úspory práce i času.

Možnosti prostředků, které již dnes máme, nepřinesou výsledky samy a ihned. I když mezipočítačový přenos dat nemůže nahradit zavedené prostředky spojení, nabízené možnosti jsou natolik efektivní, že vyžadují praktické použití. Přitom je zapotřebí vycházet z toho, že spolehlivě lze přenášet textové informace, úspěšný přenos dokumentů vyžaduje předem připravené formuláře, je nezbytná včasnost přidělení a kvalita přenosových kanálů i kabelů k terminálům a že je nutná vycvičenost důstojníků (uživatelů) k obsluze terminálů.



Široké uplatnění výpočetní techniky a prostředků automatizace několikanásobně zkracuje časy sestavování, přenosu a doručování formalizovaných bojových dokumentů, hlášení a dalších zpráv ve vertikálních i horizontálních vazbách v systému míst velení frontu a armád. Využití těchto prostředků má své místo i v každodenní práci štábů. Umožňuje další zkvalitňování přípravy cvičení a zefektivňování práce funkcionářů i složek svazu.